

УДК 911.3

Кучинська І.М.

Динаміка, територіальний розподіл та інтенсивність інвестиційної діяльності в аграрній сфері України

Проаналізовано динаміку та територіальний розподіл інвестицій в аграрній сфері України. Виділено групи регіонів за інтенсивністю інвестиційної діяльності в сільському господарстві. **Ключові слова:** інвестиції, сільське господарство, інвестиційний клімат, Україна.

Кучинская И.М. Динамика, территориальное распределение и интенсивность инвестиционной деятельности в аграрной сфере Украины. Проанализирована динамика и территориальное распределение инвестиций в аграрной сфере Украины. Выделены группы регионов по интенсивности инвестиционной деятельности в сельском хозяйстве. **Ключевые слова:** инвестиции, сельское хозяйство, инвестиционный климат, Украина.

Kuchynska I.M. Dynamics, regional distribution and intensity of investment in the agrarian sector of Ukraine. The dynamics and territorial distribution of investments in the agrarian sector of Ukraine are analyzed. The groups of regions by the intensity of investment in agriculture are revealed. **Key words:** investment, agriculture, investment climate, Ukraine.

Постановка проблеми. Інвестиційна діяльність в сільському господарстві України характеризується наявністю суттєвих негативних явищ. Перш за все, це скорочення власних інвестицій товаровиробників внаслідок різкого погіршення їх

фінансового стану, знецінення інвестиційних ресурсів в умовах інфляції, зменшення обсягів прямої державної інвестиційної підтримки, а також незначне залучення іноземних інвестицій. Іноземний капітал присутній нині практично в кожній країні світу і майже скрізь його роль у національній економіці країни-реципієнта зростає. Це пояснюється поглибленням процесу глобалізації світового господарства, що передбачає дедалі більшу відкритість, взаємопов'язаність та взаємозалежність країн. Крім того, збереженню такої загальносвітової тенденції сприяє підвищення ефективності економіки країн, в які залучено іноземний капітал, стрімкіші темпи їх економічного зростання.

Пріоритетність сільського господарства як базової галузі економіки України зумовлює необхідність активізації його інвестиційної діяльності. Через низьку інвестиційну активність, нерівномірний регіональний розподіл інвестиційних надходжень і високий рівень потреби сільського господарства у залученні капіталу, особливої актуальності набуває питання визначення пріоритетів інвестиційної діяльності на рівні окремих галузей сільського господарства та регіонів. Саме тому питання, які пов'язані з географією інвестування сільського господарства заслуговують особливої уваги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам інвестування сільського господарства України присвячено багато наукових праць вчених економістів та економіко-географів. Ґрунтовно ці питання розкрито в працях А. Гайдучького, Д. Крисанова, В. Новицького, П. Борщевського, Л. Дейнеко Я. Олійника, Н. Мезенцевої та ін. Однак, в публікаціях недостатньо уваги приділено регіональній диференціації інвестиційних процесів в сільському господарстві України та географічному аналізу потоків іноземних інвестицій в сільське господарство.

Саме тому **метою** написання статті є регіональний аналіз інвестицій в основний капітал та іноземних інвестицій в сільське господарство України для виділення груп регіонів за інтенсивністю інвестиційної діяльності в аграрній сфері та аналіз географічної структури іноземного інвестування в сільське господарство України.

Виклад основного матеріалу. Інвестиційна діяльність в сільському господарстві передбачає залучення інвестицій в основний капітал та іноземних інвестицій.

У цілому для всіх регіонів України характерне щорічне збільшення обсягу інвестицій в основний капітал в сільське господарство. Порівняно з 2004 роком у 2008 році більше, ніж у 10 разів зросли обсяги інвестицій в Чернівецькій, Хмельницькій, Херсонській та Львівській областях. Більше, ніж у 5 разів сума інвестицій в основний капітал в сільському господарстві зросла у Вінницькій, Рівненській, Тернопільській, Івано-Франківській, Черкаській, Сумській, Донецькій та Луганській областях.

За розподілом інвестицій в основний капітал в сільське господарство України можна виділити п'ять груп регіонів:

- регіони з часткою інвестицій в основний капітал у сільське господарство понад 8% - Київська область;
- регіони з часткою інвестицій в основний капітал у сільське господарство від 6 до 8% - Херсонська, Хмельницька, Черкаська області;
- регіони з часткою інвестицій в основний капітал у сільське господарство від 4 до 6% - Вінницька, Дніпропетровська, Донецька, Луганська, Одеська, Полтавська, Тернопільська, Харківська області;
- регіони з часткою інвестицій в основний капітал у сільське господарство

- від 2 до 4% - АР Крим, Запорізька, Кіровоградська, Миколаївська, Львівська, Сумська та Чернігівська області;
- регіони з часткою інвестицій в основний капітал у сільське господарство менше 2% - Волинська, Рівненська, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська та Чернівецька області.

Обсяг інвестицій в основний капітал у сільському господарстві на 1 га сільськогосподарських угідь у 2008 році визначався у межах від 86,9 грн. у Закарпатській області до 866,6 грн. у Київській, тобто максимальне значення показника у 10 разів перевищувало мінімальне. Найбільший обсяг інвестицій в основний капітал в сільському господарстві у розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь характерний для Київської, Черкаської, Хмельницької, Тернопільської та Херсонської областей, де він перевищує 600 грн. Від 300 до 600 грн. цей показник складає в АР Крим, Вінницькій, Донецькій, Дніпропетровській, Івано-Франківській, Луганській, Львівській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Харківській та Чернівецькій областях. Незначним обсяг інвестицій в основний капітал у сільському господарстві у перерахунку на 1 га сільськогосподарських угідь (менше 300 грн.) є у Волинській, Житомирській, Чернігівській, Запорізькій, Кіровоградській, Миколаївській та Одеській областях, а у Закарпатському регіоні він є мізерним.

Аналіз обсягу інвестицій в основний капітал в сільське господарство у розрахунку на одного жителя сільської місцевості дає можливість зробити такі висновки:

- показник має суттєві відміни за регіонами. Максимальний він у Херсонській області (2775,3 грн.), а найнижчий – в Закарпатській (50,4 грн.);
- різниця між найнижчим і найвищим регіональними показниками обсягу інвестицій в основний капітал в сільське господарство на одного сільського жителя складає в 55 разів;
- за показником інвестицій в основний капітал в сільське господарство на одного жителя сільської місцевості можна виділити п'ять груп регіонів: 1) регіони з дуже низькими показниками – Закарпатська, Івано-Франківська, Чернівецька, Волинська та Рівненська області; 2) регіони з низькими показниками – АР Крим, Вінницька, Житомирська, Львівська, Одеська області; 3) регіони із середніми показниками – Запорізька, Кіровоградська, Миколаївська, Полтавська, Сумська, Чернігівська, Тернопільська та Харківська області; 4) регіони з достатньо високими показниками – Дніпропетровська, Хмельницька та Черкаська області; 5) регіони з найвищими показниками – Київська, Херсонська, Донецька та Луганська області.

Такий регіональний розподіл обумовлений не лише ефективністю та доцільністю сільськогосподарської діяльності, але й рівнем урбанізації території.

Найменший обсяг інвестицій в основний капітал в сільському господарстві на одного найманого працівника цієї галузі вкладається в Закарпатській області, а найбільший – у Херсонській. Найвищі значення цього показника характерні для Херсонської, Хмельницької, Тернопільської, Луганської та Львівської областей, а найнижчі – в Закарпатській, Житомирській та Волинській.

У 2008 році в економіку України було вкладено 35723,4 млн. доларів США іноземних інвестицій, з них в сільське господарство та пов'язані з ним послуги було залучено іноземних інвестицій на суму 799,0 млн. доларів США. Це складає 2,2% загального обсягу іноземних інвестицій в економіку України. Сума і частка прямих

іноземних інвестицій в сільському господарстві в цілому є незначною. Всього іноземні інвестиції були розподілені серед 655 сільськогосподарських підприємств.

Загальні обсяги прямих іноземних інвестицій в сільське господарство в Україні в цілому та в усіх регіонах щороку зростають. Темпи зростання в регіонах за п'ять років (з 2004 до 2008 року) є різними. Так, порівняно з 2004 роком у 2008 році обсяги іноземних інвестицій в сільське господарство зросли більше, ніж у 10 разів у Сумській, Рівненській, Львівській, Івано-Франківській, Чернівецькій та Запорізькій областях. Однак, наприклад, у Чернівецькій, Закарпатській, Волинській, Тернопільській областях абсолютні значення обсягу прямих іноземних інвестицій в сільське господарство є найменшими в Україні. З 2004 до 2008 року найбільші обсяги прямих іноземних інвестицій в сільське господарство було вкладено в Київській, Львівській, Харківській, Дніпропетровській та Рівненській областях.

За розподілом прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в сільське господарство України виділяються такі групи регіонів:

- регіон із значним обсягом ПІІ в сільське господарство – Київська область;
- регіони із суттєвим обсягом ПІІ в сільське господарство – Дніпропетровська, Харківська, Львівська, Івано-Франківська та Рівненська області;
- регіони з незначним обсягом ПІІ в сільське господарство – АР Крим, Вінницька, Донецька, Запорізька, Полтавська, Сумська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська та Чернігівська області;
- регіони із дуже малим обсягом ПІІ в сільське господарство – Волинська, Житомирська, Закарпатська, Чернівецька, Кіровоградська, Миколаївська, Одеська, Тернопільська та Луганська області.

Такий розподіл викликаний інвестиційною привабливістю регіону для іноземного інвестора, що, насамперед, пов'язана з агоресурсною складовою та можливостями вирощування кон'юнктурної продукції. При цьому за п'ятирічний період з 2004 до 2008 року найсуттєвіше зросла частка прямих іноземних інвестицій в сільське господарство в Івано-Франківській (з 2,5% до 7,7%), Львівській (з 1,4% до 10,7%), Рівненській (з 0,4% до 5,8%) та Сумській (з 0,2% до 2,4%) областях. Найсуттєвіші зниження частки прямих іноземних інвестицій в сільське господарство характерні для Донецької (з 7,0% до 2,4%), Одеської (з 2,8% до 0,7%) та Полтавської (з 6,8% до 1,8%) областей.

У 2008 році обсяг прямих іноземних інвестицій в сільське господарство у розрахунку на одного жителя сільської місцевості становив від 2 до 366 доларів США. Дуже малим (до 10 доларів США) обсяг прямих іноземних інвестицій в сільське господарство у розрахунку на одного жителя сільської місцевості є у Закарпатській, Чернівецькій, Луганській, Волинській та Одеській областях. Незначний цей показник (від 10 до 50 доларів США) в АР Крим, Вінницькій, Донецькій, Житомирській, Запорізькій, Кіровоградській, Миколаївській, Полтавській, Сумській, Тернопільській, Хмельницькій, Черкаській та Чернігівській областях. Від 50 до 90 доларів США у розрахунку на одного сільського жителя вкладається іноземних інвестицій в сільське господарство Херсонської, Дніпропетровської, Харківської, Львівської, Івано-Франківської та Рівненської областей. Окремо виділяється Київська область, де прямі іноземні інвестиції в сільське господарство на одного жителя сільської місцевості складають 366 доларів США.

Обсяг прямих іноземних інвестицій в сільське господарство у розрахунку на одного найманого працівника у сільському господарстві у 2008 році становив

від 33 доларів США у Луганській області до 5195 доларів США у Івано-Франківській. В Україні є три регіони, де цей показник має суттєві відміни від інших у сотні разів і є найвищим. Це Івано-Франківська, Львівська та Київська область, яка стабільно з 2000 року має найвище значення цього показника. Ще ряд регіонів формують групу із значними обсягами прямих іноземних інвестицій в сільське господарство у розрахунку на одного найманого працівника сільського господарства. Це Дніпропетровська, Харківська, Херсонська та Рівненська області. Решта регіонів мають незначні показники, а у таких регіонах, як Луганська, Чернівецька, Одеська, Волинська та Закарпатська області значення показника не перевищує 200 доларів США.

Безперечним лідером за обсягом іноземних інвестицій в розвиток сільського господарства України є Кіпр. У 2008 році частка цієї країни складала 35,5% від загального обсягу іноземних інвестицій в сільське господарство України. Тобто із загального обсягу інвестування сільського господарства Кіпру належить більше третини фінансування.

На другому місці за обсягами інвестицій в сільське господарство стабільно знаходиться Велика Британія (15,1%). Ця держава інвестує в сільське господарство України понад сьому частину всіх іноземних інвестицій.

Третю групу країн із значним обсягом інвестицій у сільське господарство формують США, Данія, Швеція, Німеччина, Австрія та Польща. Частка цих країн складає від 3,5% до 6,0% від загального обсягу іноземних інвестицій в сільське господарство. Четверту групу складають Нідерланди, Франція, Віргінські Британські острови, Російська Федерація із частками інвестицій від 2,3% до 2,9%.

Тобто на 12 основних країн-інвесторів сільськогосподарського виробництва в Україні припадає 90,7% загального обсягу інвестицій у галузь. І лише 9,3% інвестицій в сільське господарство України вкладають ще чотири десятки країн світу (рис. 1).

Інтенсивність інвестиційної діяльності в сільському господарстві України доцільно проаналізувати з використанням індексного методу. Індeksi було розраховано на основі таких показників: загальний обсяг інвестицій в основний капітал в сільському господарстві (млн. грн.), інвестицій в основний капітал в сільському господарстві у розрахунку на одного жителя сільської місцевості (грн.) та на одного найманого працівника в сільському господарстві (грн.), загальний обсяг прямих іноземних інвестицій в сільське господарство (тис. доларів США), прямі іноземні інвестиції в сільське господарство у розрахунку на одного жителя сільської місцевості (доларів США) та на одного найманого працівника в сільському господарстві (доларів США). Результати розрахунків представлено в таблиці 1.

За результатами розрахунків було проведено групування регіонів України за інтенсивністю інвестиційної діяльності у сільському господарстві. Найвищий рівень інтенсивності інвестиційної діяльності в сільському господарстві характерний для Київської області (рис. 2), високий рівень – Дніпропетровської, Івано-Франківської та Львівської областей, середній – Донецької, Рівненської, Сумської, Харківської, Херсонської, Хмельницької та Черкаської областей. Недостатнім рівень інтенсивності інвестиційної діяльності в сільському господарстві є в решті регіонів України, де він оцінюється як низький (АР Крим, Вінницька, Запорізька, Кіровоградська, Луганська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Тернопільська та Чернігівська області) та дуже низький (Волинська,

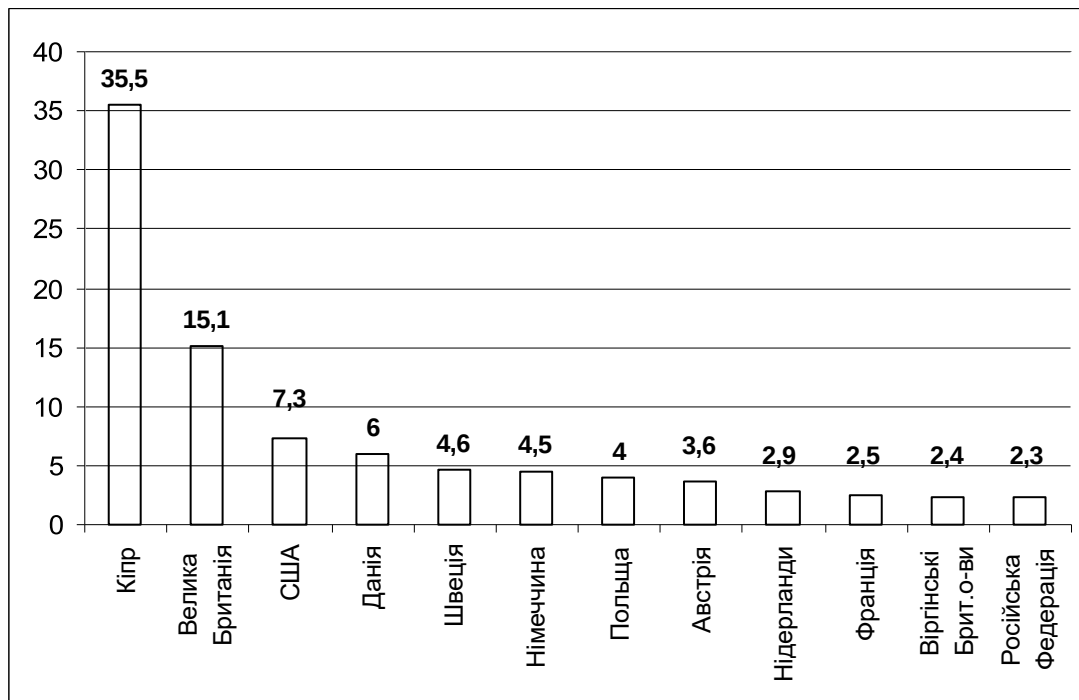

Рис. 1. Основні країни-інвестори сільськогосподарського виробництва України у 2008 році (побудовано за даними [1]).

Рис. 2. Групування регіонів України за інтенсивністю інвестиційної діяльності в сільському господарстві у 2008 році.

Таблиця 1.

Результати групування регіонів України за інтенсивністю інвестиційної діяльності в сільському господарстві у 2008 році з використанням індексного методу

Регіон	Індекси показників						Сумарний індекс
	інвестиції в основний капітал			прямі іноземні інвестиції			
	всього	на 1 сіль- ського жителя	на 1 найма- ного праців-ника в с.г.	всього	на 1 сіль- ського жителя	на 1 найма- ного праців-ника в с.г.	
Київська	36,8	42,4	5,9	409,7	183,1	142,2	820,0
Львівська	14,0	10,8	6,2	117,1	42,7	137,5	328,3
І-Франківська	5,4	5,3	3,8	83,7	39,0	156,5	293,7
Дніпропетровська	24,7	34,6	5,2	75,0	49,3	41,7	230,4
Херсонська	30,1	55,1	8,8	39,7	34,1	30,6	198,3
Рівненська	7,2	9,3	3,0	63,1	38,4	68,9	189,9
Харківська	20,8	29,0	4,6	53,1	34,7	31,0	173,2
Черкаська	28,8	38,9	5,1	38,7	24,6	18,2	154,3
Донецька	24,7	45,1	4,7	26,6	22,8	13,3	137,1
Хмельницька	30,9	39,1	8,7	15,0	8,9	11,1	113,7
Сумська	13,4	26,7	3,4	26,3	24,7	17,7	112,2
Запорізька	16,2	29,9	4,5	15,7	13,6	11,5	91,5
Полтавська	19,5	25,6	3,3	19,9	12,2	8,9	89,5
АР Крим	15,1	34,7	4,9	13,3	10,6	9,7	88,3
Вінницька	18,1	16,7	2,9	25,2	10,9	10,6	84,3
Чернігівська	13,9	25,4	3,0	13,9	12,0	7,9	76,0
Тернопільська	16,7	21,1	8,4	9,0	5,4	11,9	72,6
Кіровоградська	15,2	30,0	4,9	7,9	7,4	6,8	72,2
Луганська	17,2	43,0	6,5	1,0	1,2	1,0	69,9
Миколаївська	12,6	25,4	4,0	9,0	8,6	7,5	67,1
Одеська	17,7	17,3	3,5	7,9	3,6	4,1	54,1
Житомирська	7,7	11,0	2,0	10,4	6,9	7,1	45,1
Волинська	6,0	9,4	2,5	5,3	3,9	5,7	32,7
Чернівецька	6,7	9,9	5,3	1,5	1,0	3,0	27,3
Закарпатська	1,0	1,0	1,0	2,2	1,1	5,8	12,1

Примітка. Розраховано за даними [1, 2].

Житомирська, Закарпатська та Чернівецька області).

Висновки. Отже, для України характерна суттєва територіальна диференціація показників інтенсивності інвестиційної діяльності в сільському господарстві в регіонах. Це викликано різним рівнем інвестиційної привабливості регіонів, найсуттєвішими складовими якої є ресурсна та інвестиційний клімат в Україні. Переважна більшість країн-інвесторів сільського господарства України належать до групи країн з високим рівнем соціально-економічного розвитку. Тобто за умови науково обґрунтованої та цілеспрямованої державної інвестиційної політики в Україні співробітництво з іноземними інвесторами може забезпечити підвищення ефективності інвестиційно-інноваційного розвитку аграрної сфери держави.

1. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності у 2008 році. Статистичний бюлетень. – К.: Держкомстат України, 2009. – 323 с.
2. Статистичний щорічник України за 2008 рік / За ред. О.Г. Осауленка. – К.: Держкомстат України, 2009. – 567 с.